

НАУКОВИЙ
ВІСНИК

ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Рік заснування 1996

Випуск 131

Правознавство

Збірник наукових праць

**Чернівці
“Рута”
2002**

Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 131: Правознавство. - Чернівці: Рута, 2002. – 116 с.

Naukovy Visnyk Chernivetskooho Universitetu: Zbirnyk Naukovykh Prats. Vyp. 131: Jurisprudence. – Chernivtsi: Ruta, 2002. – 116 s.

У випуску на основі врахування новітніх досягнень юридичної науки, узагальнення правозастосовної практики, вітчизняного і зарубіжного досвіду висвітлюються проблеми теорії та практики різних галузей права, сформульовані практичні рекомендації законодавцю щодо вдосконалення чинного законодавства, а також працівникам правоохоронних органів по застосуванню конкретних норм права в умовах перехідного суспільства.

Для науковців, викладачів вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, студентів, працівників правоохоронних і правозастосовних органів.

The issue on the base of the newest achievements of legal science, law application practice, domestic and foreign experience touches upon the problems of theory and the practice of the various law branches, there are formulated practical recommendations to the legislator on the development of the legislation currently in force, as well as to the employees of law-protecting bodies on the application of the concrete norms of law in the circumstances of transitional society.

It can be used by scientific employees, teachers of institutions of higher and secondary specialized education, students, employees of law-applying and law-protecting bodies.

Редколегія випуску: доктор юрид. наук, проф. **Пацурківський П.С.** (наук. редактор), доктор юрид. наук, проф. **Воронова Л.К.** (перший заст. наук. редактора), доктор юрид. наук, проф. **Георгіца А.З.** (заст. наук. редактора), доктор юрид. наук, проф. **Козловський А.А.** (заст. наук. редактора), канд. юрид. наук, доц. **Корчак Н.М.** (відповідальний секретар), доктор юрид. наук, проф. **Гришук В.К.**, доктор юрид. наук, проф. **Козюбра М.І.**, доктор юрид. наук, проф. **Кузнєцова Н.С.**, доктор юрид. наук, проф. **Луць В.В.**, канд. юрид. наук, доц. **Якимчук М.К.**

Збірник входить до переліку видань ВАК України

Свідоцтво Міністерства України у справах преси та інформації

№ 2158 серія КВ від 21.08.1996.

Загальнодержавне видання

ISBN 966-568-449-3

Рекомендовано до друку Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Адреса редколегії випуску “Правознавство”:

Україна, 58012, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2, національний університет, кафедра конституційного, адміністративного і фінансового права, тел. (03722) 2-38-06

E-meil: oleg@chdu.cv.ua

© Чернівецький університет, 2002.

Підписано до друку 19.03.2001 р. Формат 60x84/8. Друк офсетний. Папір офсетний.

Умовн. друк. арк. 12,6. Обл. - вид. арк. 13,5. Зам. 015-п. Тираж 150 прим.

Друкарня видавництва “Рута” Чернівецького національного університету.

58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.

ЗМІСТ

I. МЕТОДОЛОГІЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

<i>Козловський А.А.</i> Гносеологічна сутність права	5
<i>Зайцева В.І.</i> Соціологія норм права	9
<i>Нелін О.</i> До питання про спадкове право Київської Русі	13
<i>Ковальчук О.М.</i> Нормативно-соціологічний напрям у працях Є.В.Спекторського (1875-1951).....	17

II. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. ТРУДОВЕ ПРАВО. ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

<i>Корчак Н.М.</i> Цілі та історичні витоки антимонопольних норм.....	22
<i>Процьків Н.М.</i> Правові питання розірвання цивільно-правового договору за ініціативою однієї сторони.....	26
<i>Шевчук Л.В.</i> Правосуб'єктні передумови заповіту як односторонньої угоди	30
<i>Спасибо-Фатєєва І.В.</i> Власність як категорія цивільного і податкового права.....	35
<i>Блюмхардт О.</i> Управління акціонерним товариством (правовий аспект)	38
<i>Гетманцев О.В.</i> Співвідношення понять “цивільна процесуальна правоздатність” і “цивільна процесуальна правосуб'єктність”	42
<i>Гетьманцева Н.Д.</i> Договір як засіб регулювання відносин по найманій праці	47
<i>Гаєцька-Колотило Я.З.</i> Про поняття сільськогосподарського кооперативу	51
<i>Никифорак В.М.</i> Страхування цивільної відповідальності за якість продукції	55

III. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО. ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

<i>Струтинська-Струк Л.В.</i> Міжнародно-правове регулювання поведінки із генетично модифікованими організмами	58
<i>Ней Н.С.</i> Актуальні питання розвитку теорії управління як юридичної науки.....	62
<i>Тищенко М.М.</i> Про правовий статус понятих та спеціаліста в провадженні по справах про адміністративні правопорушення.....	67
<i>Савченко Л.А.</i> Здійснення контрольних заходів контрольно-рахунковими органами (порівняльний аналіз законодавства України і зарубіжних країн)	69
<i>Орлюк О.П.</i> Правові засади функціонування платіжних систем	74
<i>Кучерявенко М.П.</i> Правова природа податку	79
<i>Гаврилюк Р.О.</i> Припинення дії норм податкового права	84
<i>Гусейніков Ю.В.</i> До питання про трансформації ВЕЗ в Україні.....	93

IV. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. КРИМІНОЛОГІЯ. ПРОКУРАТУРА

<i>Якимчук М.К.</i> Акти управління в органах прокуратури: класифікація та особливості змісту	97
<i>Ніндіпова В.І.</i> Прокуратура України з найдавніших часів до I половини XVIII ст.	103
<i>Цвігун Д.П.</i> Адміністративний догляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі.....	107
<i>Савицький Д.О.</i> Особливості процесу збирання доказів у справах з протокольною формою досудової підготовки матеріалів	111
<i>До наших авторів.....</i>	115

СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

Поняття “цивільно-правова відповідальність виробника товару” зародилося в англо-американському праві (product liability), де воно позначає сукупність всіх дій, в результаті яких був створений бракований продукт, що спричинив будь-який збиток після його поставки, в момент, коли сам виробник уже не має над продуктом безпосереднього контролю [4, с.563]. На страховому ринку України страхування цивільної відповідальності за якість продукції є новинкою. Сприятливі умови для становлення цього виду страхування склалися лише на початку 90-х років із введенням в дію 12 травня 1991 року Закону України “Про захист прав споживачів”. Однак прямої вказівки на страхування відповідальності за якість продукції жоден із діючих в Україні нормативно-правових актів не містить. Цілком можливо, що це зумовлено складністю даного виду страхування [10, с.229]. Складність ця пояснюється цілим рядом причин. По-перше, існують труднощі у розкритті шляхів розповсюдження товару, що ускладнює його вилучення з обороту у випадку виявлення недоліків, небезпечних для життя та здоров'я споживачів. По-друге, постійні зміни попиту споживачів і ціни товару через конкуренцію з іноземними виробниками ускладнюють розрахунок страхового тарифу. По-третє, неможливо завчасно виявити всі небезпечні властивості товару чи матеріалів для його виготовлення на сучасному рівні розвитку науки і техніки. І, по-четверте, дуже складно визначити вину виробника, який постачає лише запчастини, комплектуючі, або продукція якого піддається подальшій обробці іншими виробниками тощо.

Не зважаючи на свою складність, страхування відповідальності за якість продукції необхідне, оскільки спрямоване на захист інтересів споживачів, виробників, держави. Споживачі отримують додаткові гарантії реалізації своїх законних прав, оскільки поруч із зобов'язаннями виробників (продавців, виконавців робіт) існують і зобов'язання страхових компаній. Зацікавленість підприємців у такому виді страхування зумовлюється розширенням практики застосування до них заходів судової відповідальності за порушення прав споживачів, що спонукає їх шукати відповідні способи захисту своїх майнових

інтересів. Договором страхування відповідальності за якість продукції може бути забезпечений захист майнових інтересів не лише безпосередніх виробників продукції, але й виконавців робіт (послуг), продавців. Кожен з них може бути притягнутий до цивільної відповідальності за заподіяння шкоди споживачу, якщо не доведе наявності вини іншого [8, с.100]. Отже, страхувальником може виступати юридична особа або дієздатний громадянин, що є підприємцем відповідно до законодавства України, господарська діяльність яких пов'язана з виробництвом, імпортом, експортом, поширенням (реалізацією) товару (продукції), або коли особа позначена в якості виробника цієї продукції на ярликах, етикетках, торгових марках чи в іншому спеціальному маркуванні [2, коментар до п.2.2.4].

Згідно з цивільним законодавством продавець (виробник) може бути притягнутий до відповідальності за таких підстав: 1) за надання споживачеві неналежної інформації про товар (роботи, послуги); 2) за спричинення шкоди внаслідок недоліків товару (робіт, послуг); 3) за заподіяння моральної шкоди.

Перелік необхідної інформації, яка повинна бути доведена до споживача, міститься в ст.18 Закону України “Про захист прав споживачів”. У відповідності із цією статтею споживач має право розірвати договір та вимагати відшкодування збитків в повному розмірі, якщо в результаті отримання неналежної інформації він: а) придбав товар, що не має потрібних властивостей; б) якщо споживач не може у зв'язку з цим використати товар за призначенням; в) якщо була заподіяна шкода життю, здоров'ю, майну споживача чи природним об'єктам, які належать йому на праві власності чи інших законних підставах. Правом вимагати відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок недоліків товарів (робіт, послуг), наділена будь-яка потерпіла особа незалежно від того, знаходилася вона в договірних відносинах з продавцем (виробником), чи ні. Таке право зберігається протягом установленого терміну служби, а якщо такий не встановлено, – протягом 10 років з часу виготовлення товару [1, Ст.12, ч.4]. Крім того, виробник несе відповідальність за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю або

майну споживача незалежно від рівня його наукових і технічних знань [1, Ст.15, п.9].

Наведені умови змушують виробників (продавців, виконавців) вдаватися до різноманітних способів захисту від позовів потерпілих осіб. Окремі підприємства з цією метою створюють резервні фонди. Але створення таких фондів економічно невиправдане, оскільки заморожується значна кількість коштів, які можна було б залучити на вдосконалення технології виробництва. Страхування відповідальності за якість продукції в даному разі – значно ефективніший механізм захисту від претензій споживачів, адже страхова компанія гарантує не лише виплату страхового відшкодування в разі заподіяння шкоди споживачам продукцією виробника, але й відшкодовує витрати останнього, пов'язані з вилученням неякісної продукції з обороту.

Ризик заподіяння споживачам моральної шкоди, зазвичай, страхуванню не підлягає, якщо інше не застережено умовами договору страхування відповідальності [2, коментар до п.5.3]. Таке правило діє не лише серед вітчизняних страхових компаній, але й зарубіжних [6, с.46]. Страховиком дуже складно наперед оцінити ступінь подібного ризику, враховуючи те, що розмір компенсації моральної шкоди встановлюється судом окремо для кожного випадку.

Договір страхування відповідальності за якість продукції укладається на підставі письмової заяви страхувальника за формою, встановленою страховиком. Разом із заявою страхувальник повинен надати страховикові: дані про номенклатуру продукції (яка виробляється чи продається), відповідальність за якість якої страхується; перелік основних споживчих властивостей продукції; нормативні документи, які містять вимоги до якості продукції; відомості про сертифікацію продукції; технічну супровідну документацію; довідку про заплановані обсяги та строки поставки продукції в період дії договору страхування; відомості про гарантійні зобов'язання, термін служби чи придатності тощо. Ця інформація необхідна страховикові для оцінки страхового ризику й обрання відповідного страхового тарифу [7, с.494].

Страхова премія, порядок і строки її сплати визначаються умовами договору страхування і страховими тарифами, які розробляються страховиками. Розмір страхового тарифу залежить від характеру продукції, обсягу страхової відповідальності, строку дії договору, системи контролю за якістю продукції, а також ринку, на яко-

му реалізується товар. Лімітів відповідальності страховика за договором може встановлюватись кілька: сукупний ліміт відповідальності для всіх страхових випадків; загальні ліміти відповідальності за заподіяння шкоди особистості та майну споживача (третіх осіб [1, Ст.17, п.2]); окремі ліміти відповідальності для кожного окремого страхового випадку.

Строк дії договору страхування відповідальності за якість продукції відповідає гарантійному строку на неї. Але за додаткову плату страховик може взяти на себе відповідальність страхувальника за якість продукції і після закінчення гарантійного терміну.

У відповідності з укладеним договором страховик бере на себе ризик відповідальності, по-перше, за випадкові пошкодження, спричинені здоров'ю, включаючи смерть будь-якої особи, а по-друге, за випадкове знищення чи пошкодження майна, яке трапилось у період дії страхування і у визначених договором географічних межах [3, пп.1.2,1.4]. Відшкодуванню підлягають лише прямі та ненавмисні збитки, які виникли у зв'язку з недоліками продукції виробника (продавця). При цьому продукція повинна перебувати поза контролем страхувальника, у тому числі поза приміщеннями, що належать страхувальнику. Окремі види товарів (продукції) можуть бути вилучені з переліку, забезпеченого страховим покриттям. До них належать товари, на ефективність яких не завжди можна покластися, наприклад, вогнегасники, засоби сигналізації проти зломщиків тощо [5, с.82]. Крім того, страхове покриття надається лише за збитки, спричинені неякісними, дефектними товарами. Шкода, якої завдано самим товарам, не компенсується страховиком [9, с.350].

Страховий випадок вважається таким, що відбувся, якщо: 1) претензії споживача визнані обґрунтованими страхувальником і страховиком у добровільному порядку; 2) порушення були виявлені державними органами і був виданий відповідний припис; 3) подія визнана страховою згідно з рішенням суду (господарського суду).

За бажанням страхувальника страховик може додатково розширити страхове покриття за можливий непрямий збиток. Воно надається, як правило, або у формі відповідальності за фінансовий збиток, або відповідальності за витрати з повернення продукції. Фінансовий збиток при страхуванні відповідальності за якість продукції можна визначити так: це збиток, заподіяний споживачу в результаті нездатності товарної

продукції виконувати передбачені функції, не завдаючи шкоди здоров'ю або майну споживача.

У даний час страховики приймають на страхування відповідальність за фінансовий збиток, як правило, на основі "заявлених позовів". При цьому сукупний ліміт відшкодування встановлюється на більш низькому рівні, ніж в стандартному договорі страхування відповідальності за якість продукції. Страхувальник повинен зберегти майновий інтерес в кожному подібному ризикові шляхом прийняття на себе певної долі відповідальності, наприклад, 10% від вартості всіх позовів (безумовна франшиза) [5, с.88].

Страхування відповідальності виробника за витрати на повернення продукції серед страховиків вважається ще менш привабливим, ніж страхування відповідальності за фінансовий збиток. Страховий захист у даному разі поширюється винятково на такі витрати: а) на інформування клієнтів, дистриб'юторів, дилерів або споживачів про виявлені дефекти продукції; б) на виявлення поставленої продукції; в) на вилучення продукції для усунення недоліків (наприклад, транспортні витрати можуть бути значно більшими, аніж при початковій поставці продукції); г) на знищення продукції за умови, що даний захід єдино можливий. При цьому обов'язковою умовою виплати страхового відшкодування є доведення факту, що дефект продукції виник не в результаті дій споживача [10, с.255].

Отже, страхування цивільної відповідальності за якість продукції є новим видом договору страхування цивільної відповідальності, який досить швидко набирає оберти на вітчизняному страховому ринку. Об'єктом страхування в даному разі виступають майнові інтереси товаровиробника, виконавця робіт (послуг) чи продавця, які пов'язані з обов'язком відшкодувати

шкоду, заподіяну життю, здоров'ю та майну споживача в результаті споживання неякісної (дефектної) продукції. Перспективи розвитку страхування відповідальності за якість продукції залежать від багатьох факторів, основними серед яких залишаються розвиток ринкових відносин в Україні та досконалість їх цивільно-правового регулювання.

Список літератури

1. Закон України "Про захист прав споживачів" від 12.05.1991 р. в редакції Закону від 15.12.1993 р. зі змінами // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 1. – Ст. 1.
2. Загальні правила страхування відповідальності перед третіми особами № 50. Затверджено президентом ВАТ УСК "Гарант-авто" 17.08.2000 р.
3. Правила добровільного страхування відповідальності товаровиробника. Затверджено рішенням правління НАСК "ОРАНТА" від 28.04.1998 р. № 17.
4. Основы страховой деятельности: Учебник / Отв. ред. Т.А. Федорова. – М., 1999.
5. Плешков А.П., Орлова И.В. Очерки зарубежного страхования. – М., 1997.
6. Страхование в промышленности (опыт страхового рынка ФРГ). – М., 1993.
7. Страхование от А до Я. Под ред. Л.И.Корчевской, К.В.Турбиной. – М., 1996.
8. Страхование: принципы и практика / Составитель Дэвид Бланд. – М., 1998.
9. Страхування: Підручник. / Наук. ред. С.С.Осадець. – К., 1998.
10. Шинкаренко И.Э. Страхование ответственности: Справочник. – М., 1999.

Стаття надійшла до редколегії 3.12.2001 р.

V.M.Nikiforak

PRODUCT LIABILITY INSURANCE

Summary

In the article are investigated features of realization of product liability insurance. Besides author has analyzed versions of product liability insurance and disclosed the basic problems, which arise during action of the insurance contract.